ACADEMIA ROMÂNĂ

UCRAINA MOLDOVENEASCĂ

DE

N. IORGA
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE.

CU 1 FACSIMILE.

EXTRAS DIN
ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE
Seria II. — Tom. XXXV.
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE.

BUCUREȘTI
LIBRĂRIILE SOCEC & Comp. și C. SFETEA
LEIPZIG
OTTO HARRASSOWITZ.
VIENA
GEROLD & COMP.
1913.

34.008

Prețul 30 bani.

Analele Societăţii Academice Române. — Seria I:

Tom. I—XI. — Sesiunile anilor 1867—1878.

Analele Academiei Române. — Seria II: L. B.

Tom. I—X. — Desbaterile şi memoriile Academiei în 1879—1888.
Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1878—1888 . . . . . 2.—
Tom. XI—XX. — Desbaterile şi memoriile Academiei în 1888—1898.
Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1888—1898 . . . . . 2.—
Tom. XXI.—Desbaterile Academiei în 1898—9 . . . . . 5.—
» *XXI.—Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 6.—
» *XXII.*—Desbaterile Academiei în 1899—1900 . . . . . 6.—
» *XXII.—Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 3.—
» *XXIII.*—Desbaterile Academiei în 1900—1901. . . . . 5.—
» *XXIII.—Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 4.—
» *XXIV*—Desbaterile Academiei în 1901—2. . . . . 6.—
» *XXIV.—Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 3.—
» *XXV.*—Desbaterile Academiei în 1902—3 5,50
» *XXVI.*—Desbaterile Academiei în 1903—4. . . . . 5.—
» *XXVI.—Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 5.—
» *XXVII.*—Desbaterile Academiei în 1904—5 . . . . . 8.—
» *XXVII.—Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 4.—
» *XXVIII.*—Desbaterile Academiei în 1905—6. . . . . 5.—
» *XXVIII.—Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 6.—
» *XXIX.*—Desbaterile Academiei în 1906—7 . . . . . 6.—
» *XXIX.—Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 8.—
Cronica Vascanilor (Judeţul Suceava), de *Radu Rosetti* 1,50
Despre originea şi transformările clasei stăpânitoare din Moldova, de *Radu Rosetti* . . . . . —,70
Un boier oltean la Karlsbad în 1796—1797: călătoria lui Barbu Ştirbei în apus, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Congresul pentru Proprietatea literară şi artistică, de *A. D. Xenopol* . . . . . —,20
Câtevă fărâme din corespondenţa lui Alexandru Vodă Ghica, Domn şi Caimacam al Ţerii-Româneşti, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Congresul sociologic din Londra şi organizarea militară a şcoalelor în România, de *A. D. Xenopol* . . . . . —,30
Despre censura în Moldova. I. Infiinţarea censurii de guvernul provizor rus şi funcţionarea ei sub acel regim, 1828—1834, de *Radu Rosetti* . . . . . —,40
— II. Censura sub Mihaiu Sturdza, 1834—1849, de *Radu Rosetti* . 1,50
— III. Censura cărţilor evreeşti în Moldova sub domniile regulamentare, de *Radu Rosetti*. . . . . —,60
Neconştiutul în istorie, de *A. D. Xenopol* . . . . . —,30
Evoluţia în istorie, de *A. D. Xenopol* . . . . . —,30
Tradiţia istorică în chestiunea originilor române, de *Dimitre Onciul.* —,20
Două Zamfire, domniţe române din secolul XVI, trecute în Transilvania, de *Ioan Puşcariu* . . . . . —,30
Câtevă osbervaţiuni asupra îndatoririlor militare ale Cnejilor şi boierilor moldoveni în secolii XIV şi XV, de *I. Bogdan* . . . —,30
Contribuţii la istoria Moldovei între anii 1448—1458, de *I. Bogdan.* —,30
Evangheliile dela Homor şi Voroneţ din 1473 şi 1550, de *I. Bogdan* 1.—
» *XXX.*—Desbaterile Academiei în 1907—8 . . . . . 5.—
» *XXX.—Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 6.—
Despre censura în Moldova. IV. Censura sub Grigorie Ghica şi desfiinţarea ei, de *Radu Rosetti* . . . . . 1.—
Cetatea Neamţului dela podul Dâmboviţei în Muscel, de *I. Puşcariu.* —,20
Notiţă despre monetele lui Petru Mușat, de *Nicolae Docan* . . . 1.—
Lupta între Drăculeşti şi Dăneşti, de *A. D. Xenopol.* . . . . . 1.—
Contribuţiuni la studiul cronicelor moldovene (Nicolae Costin, Tudosie Dubău, Vasile Dămian), de *Const. Giurescu* . . . . . —,40
Inscripţiile dela Cetatea-Albă şi stăpânirea Moldovei asupra ei, de *I. Bogdan* . . . . . 1.—
Documentul Răzenilor din 1484 şi organizarea armatei moldovene în sec. XV, de *I. Bogdan* . . . . . 1.—
Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1898—1908 . . . . . 2.—
Tom. XXXI. — Desbaterile Academiei în 1908—9 . . . . . 5.—
» *XXXI.—Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 10.—
Patruzeci şi doi de ani de domnie a Regelui Carol I, de *D. Sturdza.* —,20
Un proces de sacrilegiu la 1836 în Moldova, de *Radu Rosetti* . . —,50
Letopiseţul lui Azarie, de *I. Bogdan* 1,60
Cum se căutau moşiile în Moldova la începutul veacului XIX. Condica de răfueală a Hatmanului Răducanu Roset cu vechilii lui pe anii 1798—1812, de *Radu Rosetti* 1,50

UCRAINA MOLDOVENEASCĂ

DE

N. IORGA

Membru al Academiei Române.

Ședința dela 1 Fevruarie 1913.

D. Iuliu Tuducescu, vechiu și meritos funcționar al Academiei, îmi arătă deunăzi pecetea lui Duca Vodă ca Hatman al Ucrainei și, căutând cu dumnealui, am găsit acest titlu și în pecetea lui Dumitrașcu Vodă Cantacuzino. Amintindu-le aici, cred nemerit să tratez acest punct din expansiunea românească peste hotare.

I.

Prin pacea dela Zurawna, din 27 Octomvre 1676, Polonia se învoià la împărțirea în două a întregii Ucraine căzăcești, care înlocuise în părțile Niprului vechea stăpânire a Rusiei Mici. Noul Cazac-Vilaieti cuprindeà Cehrinul și vechiul scaun, glorios prin multe lupte, al Zaporojenilor «Nizovii» din veacul al XVI-lea.

Acest ținut căpătat de Poartă nu puteà fi cârmuit ca un simplu begat, după exemplul Benderului, Achermanului sau Chiliei, locul fiind prea întins și locuitorii, vechi ostași, prea numeroși și prea dârji. In ultimele timpuri, și stăpânii cari se duceau acuma, Polonii, se gândiseră a supune pe neascultătorii vasali, cu cari aveau socoteli vechi de aproape două veacuri, unui cârmuitor anume, marchiz, proconsul sau duce (1). Se numì de Turci, la 3 Martie 1676, într'o situație ca a vechilor Hatmani, Gheorghe, fiul lui Bogdan Hmilnițchi și fratele acelui Timuș, care ajunsese cu sila ginere lui Vasile Lupu și murì în Suceava, pe care o apără împotriva lui Gheorghe Ștefan, de pe urma unei răni la picior (2).

(1) Zaluski, *Epistolae*, I, p. 650. Cf. Engel, *Geschichte der Ukraine*, pp. 266-7.

(2) V. *Studii și documente*, IX, p. 173.

Gheorghe Hmilnițchi, așà «stupid și adormit» cum erà, întovărășì pe Pașii cari, în 1677 și 1678, încercară și izbutiră la sfârșit, după multe silințe și mari pierderi, să smulgă Rușilor din Moscova, Muscalilor ce înaintau spre Apus, cerând «toată țara până la Nistru», cetatea Cehrinului (1). Prin pacea dela Andrusow (17 August 1678) posesiunea acestui punct de cea mai mare însemnătate erà asigurat noului Hatman și «cneaz rusesc», care, cu ajutorul Turcilor și Tătarilor, luă repede în stăpânire tot locul ce se întinde între Nistru și Nipru. Luptele urmară însă mai departe între Cazaci turcești și Cazaci rusești (ai lui Samuilovici), până la pacea definitivă, dela Radzin, la 11 Fevruarie 1681.

«Seciul» rămase Rușilor, ca și unele pălănci ce se țineau de Chiev, dar Cehrinul fu și mai departe turcesc. Hatmanul Gheorghe nu mai puteà să lupte însă. Pe când ajută pe Turci să întărească zidurile dela Chizilcherman și Taman, Sârcu, căpetenia luptătorilor cazaci din cealaltă tabără, îl rănì greu într'o luptă (2).

Care puteà să fie acuma organizarea politică a pământurilor stăpânite de dânsul ca om al Impăratului turcesc, ca frate de arme al Tătarilor și ca ajutător al oștilor moldovene și muntene împotriva consângenilor săi din Răsărit, prinși în raza de înrâurire a Moscovei provocătoare (3) ?

II.

In luptele pentru Uman și Cehrin, Românii din Principate avuseră o largă parte. Dacă, în campania din 1674, Dumitrașcu Cantacuzino, Domnul Moldovei, avù numai sarcina să facă podul peste Nistru la Soroca(4), Muntenii lui Duca Vodă luptară cot la cot cu Turcii Sultanului și cu ajutătorii lor tătari. La Ledijna (Ladiszyn), la Uman, ei se împărtășiră de primejdie și pradă (5). In scrisorile lor din 8 și 13 Septemvrie amândoi Domnii dau în Ardeal știri despre cele întâmplate (6).

(1) Engel, *l. c.*, p. 269, nota 3.

(2) *Ibid.*, p. 274. Cred că așà trebue înțeleasă știrea. In Octomvrie 1681 «Hmilnicenco» erà dus la Poartă (Hurmuzaki, *Supl.* II [3], p. 142. V. și mai departe).

(3) Pentru toate, v. și Girapoldi, *Bilancia historico-politica dell' Impero ottomano*, Veneția 1686, și Iorga, *Geschichte des osmanischen Reiches*, IV, p. 176 și urm.

(4) Nicolae Costin, p. 13.

(5) Constantin Căpitanul, ed. Iorga, p. 184.

(6) *Török-Magyarkori Állam-Okmánytár*, V, pp. 261—2, 264—5. Cf. *Studii și documente*, IX, p. 163 și urm.

In expediția, care nu izbuti, a lui Ibrahim Pașa Șaitan (1677), ca și în aceea a lui Carà-Mustafà, un prieten a lui Șerban Cantacuzino (1) și un soț de Moldoveancă, — acel care erà să primejduească oștirile stăpânului său supt zidurile Vienei,—împotriva Cehrinului, la 1678, amândoi Domnii trebuiră să se puie în mișcare cu oștile lor, pe când Sultanul se mulțumià să supravegheze. In cea din urmă campanie Duca Vodă și vecinul său Antonie Ruset trecură Nistrul pe la Bender și cetele lor pătrunseră iute — căci asediul începù încă din ziua de 11/21 Iunie — până la Bug. Și pe apa Tismenului, de lângă cetate, podurile fură făcute de ai noștri, și lor li se dădù și sarcina de a împiedecà la capătul acestora avântul fugii Turco-Tătarilor, pe cari-i izgoniau, spre a scăpà cetatea, Muscalii veniți de peste Nipru, departe numai trei ceasuri. Ei sprijiniră de sigur, împreună cu ceilalți, atacurile Cazacilor moscoviți ai lui Samuil Popovici și Ramadanovschi și întrară la un loc cu celelalte oști în Cehrin, care căzù în ziua de 18/28 August (2). Românii lucrară la dărâmarea zidurilor cetății cucerite, care fu înălțată din nou de Ruși după plecarea lor. Și e dovedit că Duca Vodă a ajutat la înjghebarea și conducerea acelor negociații (3), cari duseră peste câtevà luni, după o nouă expediție turcească, în curând părăsită, la pacea dela Radzin.

III.

Am arătat aiurea că dela începutul veacului al XVII-lea expansiunea românească spre Nistru erà în creștere necontenită, că tot mai mult se așează și se întăresc în această parte răsăriteană neamurile mari ale boierimii noastre. Desele nemulțumiri și chiar răscoale ale răzeșilor din Ținuturile Orheiului și Sorocăi, până la ultima mișcare a lui Hâncu, Durac și Hăbășescul, împotriva lui Duca Vodă însuș, arată și ele viața mai puternică și mai plină de conștiință ce se întâlnià dela o bucată de vreme aici.

Și, odată cu întinderea marii proprietăți boierești, odată cu mărirea rolului politic și militar al răzeșilor din mijlocul codrului despre Nistru, și târgoveții moldoveni din aceste locuri căpătau o mai mare însemnătate. Anarhicul stat căzăcesc, fără cevà din alcătuirea unei

(1) Nicolae Costin, p. 17.

(2) Nicolae Costin, pp. 14—5; Constantin Căpitanul, p. 192 și urm.; *Studii și documente*, IX, pp. 177—8 și pp. 165—7 (scrisoarea lui Mihaiu Cantacuzino).

(3) Hurmuzaki, *Supl.* II³, pp. 109—10 și urm., no. LVIII și urm.

țeri obișnuite, nu puteà să deie în aceeaș măsură ca Polonia, din care se desfăcuse prin răsvrătire, o activitate negustorească la Nistru: pornirea luptătorilor lui Bogdan și Timuș Hmilnițchi, țărani ridicați împotriva unor domni de pământ lacomi și vanitoși, atinsese dușmănește și pe acel «orândar» evreu, cârciumar, arendaș de moșie, arendator de vaduri și poduri, prin care se înfățișà, cu adausul urît al deosebirii totale de lege, această apăsătoare stăpânire. Un timp pentru negustorii dela noi, Români și Greci, a fost tot răgazul să-și întindă afacerile peste Nistru și să colonizeze târgușoarele așezate la trecători, în față cu târgușoarele noastre de dincoace, mai vechi.

La 15 Iulie 1664, Țarul depărtatului Mosc, Alexie Mihailovici, îngăduià petrecerea pentru negustorie pe pământurile sale a «Grecului de țara Moldovei, anume Nicolae Gheorghiu, carele ni s'au rugat nouă, marelui Domn, Împărăteștii Noastre Măriri, făcând arătare... precum că, auzind el de multa a Împărăteștii Noastre Măriri Milostivire, voiește nouă, Marelui Domn, a ni slujì și la toate trebile noastre cele împărătești a ni lucrà, și, acum, viind el la Moscva, tot cu a' noastre trebi împărătești, noi, Marele Domn, Împărăteasca a Noastră Mărire, să poroncim a i se da cartea Împărăteștii Noastre Măriri, de miluire, ca și pentru frații lui cielalți, greci». El va puteà «a-și face alijverișul», «a aduce și hotărîta marfă, carea va fi de trebuința Cămării noastre cei împărătești». «Trecând pin orașele Cercașilor, a Împărăteștii Noastre Măririi, polcovnicilor și sotnicilor» — e vorba deci de Cazaci —, el va fi ajutat, iar pe drumul dela Putivla — oraș care dădù Ardealului pe Mitropolitul Ghenadie (1) — la Moscova el va căpătà dela «Voevozi și zapcii» «pristav și podvoade». Orice va aduce Nicolae sau fratele și oamenii săi — afară de marfă străină și oprită — va fi scutit de toată vama, din partea «mai marilor vămilor și crâșmarilor și vameșilor și brudinarilor pe la ape», supt amenințare de mare gloabă și pedeapsă. De sigur un neobișnuit privilegiu, acest frumos act de care atârnă, printr'o margine de mătase roșie, cu șnur roșu și de aur, pecetea Țarului, purtând vulturul cu două capete (2).

Prin negoțul în Polonia și neapărat și în acestelalte părți de peste Nistru căpătă averi mari acel Gheorghe Ursachi, care se ridică și în boierie și cumpără cu banii săi moșii ca acelea dela Telița

(1) Hurmuzaki, XV, p. 1291 și urm. Cf. Silviu Dragomir, în aceste «Anale», p. 1065 și urm.

(2) Academia l-a cumpărat dela d-ra Adela Neculce din Iași. Mi l-a semnalat d. Iuliu Tuducescu. — Reproducem una din cele două versiuni ale traducerii, mai nouă.

și Poienești, ca aceea dela Fântânele în județul Bacăului (1). Pe acest timp tocmai, în 1671—7, el aveà un proces cu alt negustor bogat, care ar părea tot de neam românesc (2), dar așezat în Galiția regelui Sobieski, Alexandru Balaban, și erà vorba ca o comisiune mixtă să se adune pentru judecată, nu în părțile «pustiului», amenințate de «ieveniii» cazaci, ci la Stanislawow (3). Balaban veni și la Iași pentru această afacere, care privià vânzarea la Danzig, de acesta din urmă, a potașului scos din arderea sălciilor și stejarilor în pădurile celui dintâiu, supt supravegherea agenților lui Ursachi, Mihail Manea, vărul lui Balaban, și Ghinea Nicolau. Procesul, în care se amestecă și alți Români și Greci cari știau aceste drumuri, Neculce, Becher, Dimitrie Ipati, Gheorghe Papara, Ioan Mazarachi, Cristofor Ghinevici, Petru Aphendiko, Armeanul Simion Muratovici, dintr'un neam sucevean, dar acum judecător la Lemberg, se prelungește mai mulți ani de zile (4). In vara anului 1681, Duca, *asociat și el cu Ștefan Krassowski pentru vânzarea de potaș din budele «moldovenești»* (5), poruncià ca Ursachi să fie închis «în turn», până ce va mulțumì pe Balaban, și de fapt el petrecù acolo mult timp, neputând plăti cele 4—500 de pungi cari i se cereau. «Și-l scoteà în toate zilele de-l bătеà la tălpi, până ce i s'au sgârcit vinele și au rămas olog până la moarte (6).» «L-au desbrăcat cu pielea și l-au legat la stâlp la ger, bătându-l la talpe (7)». Pentru împlinirea datoriei i se vândură «douăzeci și cinci de sate, opt prisăci, patruzeci și patru fălci de vie, și la Cotnari și la Iași, două case și câteva clădiri în Iași, pe Ulița Croitorilor», afară de giuvaiere, de vite, de oi, de cai, de vinuri, de *mieduri* —, despre cari știm că se vindeau la Cazaci (8). Suma ce ieșì din această vânzare, merse de-a dreptul la Sobieski însuș, căruia Balaban, arendatorul vămilor Rusiei, îi erà dator cu plata pe patru ani. Unele moșii moldovenești rămaseră însă ale lui

(1) Neculce, pp. 222—3.

(2) Aveà însă surori în Rumelia, și Nicolae Costin spune că erà Rumeliot, «teamșeri» cu Duca Vodă. Hurmuzaki, *Supl.* II [3], pp. 226; Nicolae Costin, p. 35.

(3) Hurmuzaki, *Supl.* II, pp. 120—1, no. LXII.

(4) Numele negustorilor cari-i judecă în Iași la 1681, în Hurmuzaki. *Supl.* II [3], unde sunt toate actele (p. 185 și urm.; acest loc pe p. 209).

(5) *Studii și documente*, XX, p. 72, no. VIII.

(6) Nicolae Costin, p. 222. Hurmuzaki, *l. c.*, p. 211 și urm.

(7) Nicolae Costin, p. 22.

(8) V. mai departe. Deocamdată în Beauplan, *Description de l'Ukraine depuis les confins de la Moscovie jusqu'aux limites de la Transylvanie*, Paris, 1861, p. 18: «brasser la bierre, faire l'hydromel, breha, eau-de-vie».

Balaban, care le amintește în testamentul său; ele erau patru sate și o vie la Cotnari, și negustorul din Lemberg, rămas ortodox — făcuse și o capelă lângă biserica grecească din oraș —, dădeà două din ele mânăstirii Sucevița.

In sfârșit din actele acestor afaceri mai aflăm că Grecul «Hagi fiul lui Petru», cu care Ursachi erà în legătură, aveà așezarea în Ucraina(1).

IV.

Să adăugim și alte împrejurări cari apropiau Moldova de Ucraina ajunsă turcească. O scrisoare din întâia jumătate a veacului al XVII-lea ne spune că Ieremia Movilă, care aveà la Ustie peste Nistru o moșie pe care familia o păstră multă vreme (2), dădù de zestre fiicei sale Maria, care luă pe Potocki, «nește sate la hraniță, de spre Țara Leșească», pe cari Vasile Vodă le face apoi să fie arse în semn de provocare față de Poloni (3). Vărul Mariei fu Petru Movilă, începătorul culturii religioase a Rutenilor, întăritorul și înălțătorul Scaunului de Chiev, amenințat să se ruineze supt loviturile puternice și neîncetate ale propagandei catolice.

Vasile însuș fu silit însă a-și da fata după Timuș Hmilnițchi, care venì la nuntă cu o întreagă oaste, menită să-l apere, și cu acest prilej de-a lungul Iașilor, unde Evreii fugiau speriați de vechii lor dușmani, și până la bogata Curte a lui Vasile, se auziră cântecele de bucurie și de dor ale Ucrainților. Druștele, în rochii de «pânză jidovească», se împodobiau cu samuri, «ca să semene la port cu Moldovencele». Pe scările locuinței domnești, se rostogolì de beție și de furie grasa Hasca Carpița, strigând către jupânesele noastre cari râdeau : «da' ce am venit noi ca să ne râdeți ? Dacă sunteți mai presus de noi, de ce v'ați dat fata după un Cazac ?» (4).

Domnița stătuse cu soțul la Sobotov, unde va fi împodobit cu darurile sale biserica Sfântului Ilie, apoi ea petrecù mult timp după moartea soțului ei la Rașcov peste Nistru, loc de refugiu, în

(1) *Ibid.*, p. 226, — cercetările mele în arhivele din Lemberg ar trebuì urmate pentru veacul al XVII-lea.

(2) V. în aceste «Anale» memoriul meu despre «Doamna lui Ieremia».

(3) *Documentele Bistriței*, I, pp. 52—3, n-le CXLVIII—IX ; Hurmuzaki, XV, pp. 116-7, No. XXDCCCCXXI—II.

(4) *Acte și fragmente*, I, p. 208 și urm.; Hurmuzaki, *Supl.* II 3, pp. 34-7.

1653, al tatălui ei (1), de unde fratele său, Ștefăniță, cercă în zadar s'o aducă (2). Legăturile cu malul moldovenesc, pe atunci acoperit cu frumoase vii și păzit de un pârcălab și de călărași, erau dese : bâlciul de Sântămăria Mare strângeà la noi toată căzăcimea doritoare de cârpe tărcate, de sgomot, de cântece și de băutură (3). Mai târziu numai Ruxanda se mută la Deleni, în Ținutul Botoșanilor, pentru ca pe urmă joimiri poloni prădalnici să ucidă la mânăstirea Neamțului, unde căutase un adăpost din urmă, pe aceea care fusese soția lui Timuș Hmilnițchi și Doamna Ucrainei libere.

Ca și altora (4), și Moldovenilor, Cazacii le păreau cei mai mari bețivi din lume și, pe lângă aceasta, leneși, aplecați la răscoală — «rareori trec șapte ori opt ani fără să-i vezi burzuluindu-se sau ridicându-se împotriva domnilor lor», — «de rea credință și trădători», dar, în «tabăra» lor, strașnici ostași pedeștri, cari jucară, cum se știe, un mare rol în luptele pentru Scaun dintre Vasile Lupu și Gheorghe Ștefan, ba chiar și în târzia încercare victorioasă a lui Constantin Basarab, pribeagul muntean, de a-și găsi în Iași despăgubirea.

Cazacii nu vor fi prețuit chiar așà de mult vitejia clasei boierești din Moldova, în care erau amestecate pe atunci atâtea elemente străine cari n'aveau de sigur o proveniență răsboinică, dar bogăția, meșteșugul de a vorbì, «manierele» boierimii și Curții noastre le impuneau. Ar fi fost deci firesc ca exemplul încuscririi lui Timuș să fie urmat de fratele său, ajuns deodată, peste toate așteptările sale, pe scaunul de stăpânire părintească. De aceea am putut crede, răzimat pe o lectură falsă, că Maria, fiica lui Dabija Vodă, moartă la 15 ani, după o scurtă căsnicie cu un Gheorghe — pe care lectura bună îl arată a fi fost Gheorghe, Iordachi, Roset — ar fi stat acolo puține zile, în cuprinsul tulburatei Ucraine, ca soție a lui Hmilnițchi (5).

De alminterea, Maria își încheià veacul la 3 Octomvrie 1677, tocmai când răsboiul erà în toiul său, și știm din cele spuse mai înainte că pe acest timp Hmilnițchi, dovedit incapabil, nu mai însemnà nimic. In Octomvrie 1681, Toma Galczewski, agent polon, îl vedeà trecând pe lângă dânsul lângă Silivri, în cale, spre Constantinopol: fostul călugărul Ghenadie, care ajunsese a se mulțămì cu închisoarea turcească,

(1) *Călătoriile lui Macarie*, trad. E. Cioran, p. 60.
(2) Miron Costin, p. 368.
(3) *Travels of Macarius*, II, pp. 314—6.
(4) Beauplan, *l. c.*, p. 23 și urm.
(5) *Inscripții din bisericile României*, II, pp. 214-5.

mergeà acuma bolnav, cu puțini tovarăși, între cinzeci de paznici turci, și aceștia asigurau că fostul cneaz rusesc ar fi făgăduit lui Carà-Mehmed Pașa de Babadag că va primì legea stăpânilor săi (1).

V.

La această dată i se găsise înlocuitorul, care nu erà altul decât însuș Domnul moldovenesc.

Turcii îl aleseseră pentru strășnicia lui crudă, despre care vorbesc cronicile cu mânie. In adevăr, în Ucraina Sultanului erà o desăvârșită anarhie. Pe Grecul Stamatello sau, pe rusește, Stamatenco, îl înlăturase însuș Hatmanul Gheorghe; dregătorul său Tarașenco spânzurase pe căpitanul de Nimirov, unul din târgurile cele mai însemnate ale provinciei (2). Trebuià o mână tare.

Duca Vodă fu chemat la Poartă, și mulți credeau că motivul nu e altul decât plângerea lui Ștefan Vodă, pretendent muntean, căruia-i făgăduise pe fiică-sa fără a se țineà de cuvânt. Ei fură mirați când aflară cele petrecute la Constantinopol. Incă din ziua de 25 Iunie 1681 s'ar fi hotărît unirea Ucrainei cu Moldova supt sceptrul lui Duca. La 22 sau 23 Iulie el sosià în orașul împărătesc, dar fără sunet de trâmbițe, și la 26, ca și, pe urmă, la 1 August, aveà audiență la Vizir, iar la Impăratul însuș, care-l cunoșteà bine, abià la 12 August (3). Plecând dela palatul său, cel frumos și mare, pomenit și mai târziu, «dincolo de Poarta Mării, care se deschide în cartierul zis Fanar» și cu vedere asupra portului, el înaintă solemn pe străzile pline de lume, încunjurat de două sute de curteni cu calpace și caftane lungi, între cari «husari ai străjii sale» *(hussari di guardia)* și alți slujitori. Domnul însuș, om cu apucături mărețe, purtà o «haină mare după moda Veneției», din brocard cu fond alb și flori de aur, căptușit cu blană de soboli. Călărià bine, și făceà impresie. O mulțime mare de Greci îl urmà, mândri de acest alaiu al legii și nației lor.

După îmbrăcarea cu caftan, de care se mai împărtășiră și optsprezece boieri, pe când opt Cazaci primiau numai «șarvanale» și calpace, el întrà la Sultanul, cu Vizirul, cu Aga Ienicerilor, cu Caimacamul

(1) Hurmuzaki, *l. c.*, p. 142.

(2) *Ibid.*, p. 140, no. LXXIII.

(3) *Ibid.*, p. 135 și urm. Datele din scrisoarea lui Balaban trebue înlocuite cu acelea din «Efemeridele» lui Ion Cariofil (ed. Zerlenti; trad. Erbiceanu, *Efemeridele lui Ioan Cariofil*, București 1892).

Țarigradului și alți Viziri și primi din mânile împărătești sceptrul nouăi stăpâniri, — de aur bătut cu pietre scumpe. Ca și ambasadorii străini, luă masa cu Vizirul și, ca și aceștia, cărora li se arătă astfel ce plină e haznaua, fu de față la plata ostașilor. Apoi ieși în curte, unde-l aștepta calul dăruit de stăpân, și trei sute de ceauși în mare ținută, pe lângă treizeci de peici, de «paji» ai Sultanului, în haine roșii cu aur, cu văluri argintate, cu halebarde și pene de argint la turban, cam așà cum îmbrăcà Radu Vodă Mihnea pe aprozii săi din Moldova (1).

Se prevedeà întoarcerea Domnului la 25 August (2). El nu zăbovì prea mult, ieșind din Constantinopol la 27, cu alaiu mare (3). Erà zorit să puie rânduealà în acea primejdioasă țară de hotar, în care nici cei mai îndrăzneți dintre Turci nu voiseră să primească favoarea și greutatea de spahii (4). Făcù întâiu un Caimacam—așà cum făcuse în zilele sale Iurie Hmilnițchi cu Stamatenco —, și alegerea sa căzù asupra altui Grec, Postelnicul al doilea Iani sau Iene, care, adăugându-și la nume o dezinență căzăcească, se chemă de acum înainte Drăghinici. Apoi plecă însuș, de sigur cu un neobișnuit alaiu de stăpânitor, menit să impuie noilor săi supuși, acolo, peste Nistru, în Ucraina. Și aduceà vestea bună că Impăratul din Țarigrad nu cere vreun bir, ci numai, la întâmplare de răsboiu, ajutorul de oaste, că astfel *Cazacii liberi, pe cari Poarta vrea să-i adune acasă, rămân pe locurile lor în situația care ar fi fost făcută spahiilor meniți să-i înlocuească* (5).

Se făcù întâiu, la Noemvrie, dată pe care o înseamnă cronica lui Nicolae Costin, nunta Catrinei, fiica mai mare a noului «Domn al țerii Moldovei și al țerii Ucrainei», cu Ștefan fiul lui Radu Vodă Leon. Intre solii dintr'alte țeri erau fără îndoeală și conaționali de ai lui Hmilnițchi. Cei doi soli din «Țara Căzăcească cea mare, de peste Nistru», luară loc lângă cei doi ai Ardealului și ai Țerii-Românești, «închinându-și» și ei darurile unui om ajuns în toate privințele —

(1) Descripția lui Giambattista Donado, Veneția, 1688, și în cartea mea *Călători, ambasadori și misionari în țerile noastre și asupra țerilor noastre* («Buletinul societății geografice», sem. II, anul 1898), pp. 18-20.

(2) Cariofil, *l. c.*

(3) Hurmuzaki, *l. c.*, p. 137.

(4) *Călători*, etc., *l. c.*

(5) Hurmuzaki, *l. c.*, pp. 138-9 și *Fragmente*, III, p. 325. Rapoartele din 12 și 31 Iulie 1681 ale lui Kanitz, citate aici, dar necuprinse în vol. V din *Documente*, ar trebui adause. V și Constantin Căpitanul, ed. Iorga, p. 201.

și cu toate că-și băteà de moarte, fără nici o vină, vornicii de târg — în culmea norocului și a fericirii. Neculce-și aduce aminte de tinerețele sale, când scrie: «Și s'au veselit două săptămâni cu feluri de feluri de muzici și de giocuri și peilivani și cu pușce, și giucau două danțuri pin ograda curților domnești, și pre ulițe, cu toți boierii și giupânesele, împodobiți, și toți neguțitorii și tot târgul. Și un Vornic Mare purtà un cap de danț și alt Vornic Mare purtà un alt cap de danț, îmbrăcați cu șarvanale domnești. Numai mirele și mireasa, fiind feciori de Domni, nu giucà în danțuri pe afară, ce numai în casă. Iară la danț numai ce giucau boierii. Cât nu erà nuntă, ci erà minune (1).»

Incă până a nu plecà ginerele cel «grozav la față», «lipsit de minte» și cu «proastă politie», și soția sa, Domnița, Duca se gătì, împreună cu ei, de drumul peste Nistru. Putem statornici data după scrisori de ale lui păstrate între actele procesului dintre Ursachi și Balaban. Ordinul datat din «satul Postruga», 31 Octomvrie 1682 (2), e din 1681, căci și în alte cazuri vedem crescându-se anul cu una și în datarea după nașterea lui Hristos, ca și în aceea dela Facerea Lumii, și nici o localitate rurală cu numele de Postruga nu se află în Moldova și în Basarabia de astăzi.

Cazacii își primiră bine noua căpetenie, care se înfățișà mândră, cu tuiul, șlicul de samur, caftanul de dar împărătesc și buzduganul, pe cari le-ar fi cumpărat în Constantinopol cu «aproape de o mie de pungi» (3). Adunarea obștească, seimul războinicilor se ținù la Nimirov, care acuma întâiu se ridică la însemnătate, pentru a fi apoi sediul cunoscutelor negocieri dintre Ruși și Turci pe vremea Impărătesei Ana. Acest târgușor pe Bug, vechiu sat zaporojean din veacul al XVI-lea (4), mai apropiat de Nistru, mai ușor de supraveghiat și de apărat, fu preferat de acest cuminte socotitor al împrejurărilor Cehrinului, din care domnise Bogdan Hmilnițchi, regalul Hatman, și Sobotovului, în care frumoasa și învățata fiică a lui Vasile Lupu tânjise între sălbatecii aspri și sgomotoși după buna ei Moldovă liniștită. In marginea lui, deasupra râului, «la peștere» își făcù Domnul cel nou curțile sale, pe cari Neculce le va fi văzut, de vreme ce pomenește, ca și celălalt cronicar contemporan, despre

(1) Neculce, p. 215.
(2) Hurmuzaki, *l. c.*, p. 212.
(3) Neculce, p. 215.
(4) Iorga, *Acte și fragmente*, I., p. 25, no. 1.

dânsele, deși pe vremea lui ele vor fi fost prefăcute de stăpânul venit acolo mai târziu, contele Potocki, Mare Hatman al Poloniei (1). Se făcù — lucru neapărat — «multă cinste» Cazacilor, cari trebuiau să știe că bogatul oblăduitor e și un om darnic (2). Ei păstrară toată vechea lor orândueală, cu polcovnici, sotnici, judecători și pisari (3). Numai Iani Drăghinici, «omul cel slujit», — după alții însă (4), din potrivă, «om prost și neînvățat, carele nu era harnic de acea slujbă» — rămase în țară ca Hatman. Judecățile cele mari trebuiau să fie la Scaunul din Iași (5).

Acum zece ani dădeam, în *Studii și documente* (6), rezumatul unui act extrem de interesant prin care se văd, în Aprilie 1683, nouăle împrejurări din Ucraina. E dat din Țicunovca—una din cronici zice pe românește: Țicănăuca, pe când Neculce știe numai acest nume rusesc —, sat de peste Nistru, în fața Sorocăi, unde Duca Vodă își făcuse «case domnești cu beciuri de piatră», iarăș deasupra apei. De acolo până la Bug, se întindeà o întinsă gospodărie a Domnului: «stupi, vaci, oi, pluguri de boi pe la toate târgurile, pe de ceea parte de Nistru, velniță de horilcă, de bere și de altele». In cârciumele Ucraniei se vindeà miedul Măriei Sale, făcut din miere domnească și din aceea pe care o cumpărà dela negustori anume pentru aceasta (7). Căci scopul cel adevărat al istețului și harnicului Rumeliot care țineà aproape într'una Scaunul țerilor noastre nu era cel politic, ci acela de a face pe acest pământ nou o gospodărie uriașă, din care să poată ieși averi ce nu se mai puteau culege, cu toate caznele și prigonirile, din Moldova cea călcată de oști și prădată. Că «până la un an s'au strâns Cazacii, de au umplut satele, târgurile de oameni», mărturisește și cronica munteană (8).

Iani Drăghinici urmà exemplul stăpânului său: prin actul din Aprilie 1683, pe care-l dăm la sfârșit în întregime, el cumpără cu 40 de lei dela Todosia Duducalca un vad de moară și două braniști de fân pe pârâul Coșnița. Intre marturi era un «horanje», ofițer

(1) Manstein, *Mémoires historiques, politiques et militaires sur la Russie,* Paris 1771, p. 251.
(2) Neculce, p. 216.
(3) *Ibid.*
(4) Muste, în *Letopisițe*, III, p. 20.
(5) Hurmuzaki, *l. c.*, p. 140, no. LXXIII.
(6) V, p. 47, nota 1.
(7) Nicolae Costin, p. 22.
(8) Constantin Căpitanul, ed. citată, p. 203.

cazac, șoltuzul târgușorului, Ivan Goguma, cu pârgarii săi, cari aici se zic căpitani, un sotnic, Vuvcarenco, și Roman Ursachi, secretar general sau «pisar-eneralnii» al Hătmăniei, om însemnat, pe care-l întâlnim și ca notar al lui Duca Vodă în trecut (1).

V.

Gura lumii spuneà că Duca, sătul de cererile, silniciile și amenințările de mazilie, temniță și moarte ale Turcilor, aveà de gând să se mute cu totul dincolo de Nistru, căutând, ca Hatman al Ucrainei, sprijinul puterii muscălești ce se ridică în Răsărit. «Ori că aveà gând să se mute acolo», spune cronicarul, «cum și erà cuvânt între oamenii lui cum să părăsească Moldova și să se mute cu toată casa lui la Ucraina și de acolo să se tragă la Moscova» (2).

La așà cevà de sigur că nu se va fi gândit niciodată. Dar tot așà de puțin și la repedea încheiere a acestei stăpâniri scump plătite, în care pusese atâta din avutul său și din care începuse a culege o atât de bogată recoltă.

Când se porniră oștile turcești la atacul Vienei și Domnii noștri trebuiră să le întovărășească, după noua datină introdusă de Chiuprulii, Duca aveà cu dânsul și «câtevà polcuri de Cazaci dela Ucraina», pe lângă călărași, lefecii sau seimeni, curteni și hânsari, oastea obișnuită a Moldovei, și pe lângă contigentul de zece-douăsprezece «slugi» ale boierilor și mazililor, pe lângă scutelnicii sau vătașii lui Brahă căpitanul (3). Ucraina erà pustie de apărători.

Atunci, dintr'o înțelegere între regele Sobieski, gătit cu oaste pentru ca să ajute Viena, și între Ștefan Vodă Petriceicu, asmuțat asupra Moldovei, unde se ațineau vechii săi părtinitori din întâia Domnie, ieși o repede lovitură biruitoare asupra Ucrainei. Un Ștefan Cunițchi, care, încă din Iunie 1681, erà în legătură cu Polonii(4), și primise locul de polcovnic («inductar»?) «la Bohoslav, despre Nipru, la graniță»(5), luă asupră-și fapta mântuitoare. Ceata lui de Cazaci liberi căzù la Nimirov asupra lui Dorohin, un Rutean care aveà acum comanda acolo (6) și-l izgonì îndată. Cetățile căzură

(1) *Studii și documente*, XX, p. 72, no. VIII.
(2) Nicolae Costin, p. 22.
(3) Neculce, p. 216.
(4) Hurmuzaki, *l. c.*, pp. 132—3.
(5) Nicolae Costin, p. 27.
(6) După cronica lui Nicolae Costin, acolo erà Drăghinici însuș (p. 27). Tot așà după Muste (p. 21).

una după alta, și Cunițchi apărù biruitor dincoace de Nistru, la Tighinea și, întovărășit de Soroceni, Orheieni, Lăpușneni, vechi dușmani ai lui Duca Vodă, până la Cetatea-Albă, în sălașele neapărate ale Tătarilor bugeceni, duși și ei în Apus, pe când Ștefan Vodă se așezà în Botoșani ca stăpânitor al Moldovei (1). «Iară plugurile cu boi și stogurile cu pâne pe la toate târgurile ce aveà Duca Vodă pre marginea Nistrului, pe de ceia parte, toate în risipă au purces, de n'au avut nici o parte din acele bucate», precum, de altfel, și dincoace de Nistru se luau «iepele, boii cei de negoț, oile, carăle acelea cu boi» și alte «neguțătorii» ale bogatului exploatator de țeri (2). Duca se întoarse peste câtevà luni numai pentru a cădeà în mâna Polonilor și a Cazacilor, cari pătrunseră pe neașteptate, asupra Crăciunului, la moșia lui din Domnești, unde, întors ca învins, se adăpostise pe tăcutele. «Într'o sanie cu paie l-au pus, având numai un covor și o perină, și doi cai răi: unul negru, altul alb; hamurile de teiu: din toată averea lui, cu atâta l-au dus în Țara Leșască» (3). Din robie nu se mai întoarse niciodată, și trupul său erà coborît, la 1685, peste mai puțin de doi ani, «în sclipul gropniței lui Alexe Balaban» din Lemberg (4).

Poate că Mohilă, «polcovnicul Movilă» (5), care înlocuì în Hătmănia Cazacilor Ucrainei pe Cunițchi, ucis pentru neizbânda în Bugeac, erà un Moldovean, din neamul domnesc cu acest nume, vreun fiu al lui Bogdan feciorul Ieremiei care, întors dela Turci, se sfârșì între Poloni, prin castelele surorilor sale, așà de bine măritate. Până în anul 1685, în toată Domnia lui Dumitrașcu Cantacuzino și până la așezarea în Scaun a lui Constantin Vodă Cantemir, «titulușul» Ucrainei rămase alipit de numele stăpânitorilor Moldovei (6). Dar atât și poate creșterea emigrației românești peste Nistru, în târguri și orașe,—«fugiau oamenii la Ucraina peste Nistru, și nici zlătarii nu puteau să-i oprească» (7)—, rămase din efemera unire cu Moldova a teritoriului ucrainian dintre Nistru și Bug. Peste vreo sută de ani ofen-

(1) Hurmuzaki, *l. c.*, la 1683; Engel, *l. c.*, pp. 277—8; *Studii și doc.*, XI, p. 141 și urm.; XX, p. 63 și urm.
(2) Nicolae Costin, p. 27.
(3) Constantin Căpitanul, p. 205.
(4) Nicolae Costin, p. 33.
(5) *Ibid.*, pp. 30—1.
(6) V. și mai sus.
(7) Muste, p. 20.

siva rusească, biruitoare asupra Turcilor, eră să ieie în schimb pământul românesc dintre Nistru și Prut, târînd coloniști străini după dânsa.

Noi am fi datori, cred, să urmărim rămășițele acestei expansiuni, care a făcut ca timp de trei ani Nistrul să fie apă moldovenească și a dus plugurile românești până la peșterile de stâncă deasupra Bugului. Ruinele dela Nimirov, Țicanovca, Rașcov—dacă mai sunt—așteaptă, ca și bisericile din Sobotov și Cehrin, cercetători pioși, cari să caute răbdător urmele unor înaintași în multe privințe mai fericiți decât noi(1).

— Lto 7191, Aprilie 1 dnă.

† Adecă eŭ, Todosiia Duducalca, scriŭ și mărturisescu cu acestu adevăratŭ zapisulŭ mieŭ precumŭ eŭ, de nime silita și de nime asuprita, ce de a mia voia buna amŭ vindutŭ unŭ vadŭ de mora și doĭ braniștĭ de fînŭ pi apa Coșniții, maĭ susŭ de mora luĭ Mulnicenco, dumisali luĭ Eni Hatmanuluĭ Draghinič, dreptu 40 leĭ, denainte a omenĭ buniĭ, anume Ianco Horoh, Mihailo Șulicenco, Stafii Bișcutovŭ ziatŭ și alțĭ oamenĭ buniĭ și bătrinĭ, și de astădzĭ luîndu bani,. . . leĭ pre măna mia, dinŭ mînule dumisali luĭ Eni Draghinicĭ Hatmanuluĭ, depărtezŭ pre [mine] și pre toatî rudeniia mia, copiĭ și frați și surorĭ, ne poțĭ și strenepoțĭ, ce să fie dumisali luĭ Ene Hatmanuluĭ și gupăneseĭ dumisale și cuconilorŭ ș'a nepoților și strenepoților dumisali înŭ viačnica ținiare. Pentru acesta lucru amŭ datŭ și ačasta scriptura dinŭ mînuli miali pre mînule dumisali, cu scrisulŭ numeluĭ mieŭ și a alțĭ oamenĭ buniĭ, cariĭ s'aŭ tîmplatŭ la ačasta volnica tocmala nostra, cu pusulŭ degetelorŭ noastrî, ca să să știe. U Țicunovca, lto 7191, April 1.

Ianco horoh.

Roman Visoschii,
pisarŭ eneralniĭ, marturŭ.

Istocŭ Clučarŭ marturŭ.

Tudosiia Duducalca.

Ostaf[ie].

Demiianŭ Vuvcarenco,
sotnicŭ marturŭ.

Ionașco Scorinŭ,
marturŭ.

Mihailo Șulicenco.

Ivanŭ Goguma, șoltuzŭ
de Țicunovca,
cu toțĭ căpitaniĭ.

[Po Vo liia căi.... marturŭ] Țicunouca.

(Bibl. Ac. Rom. 5/II (2).).

(1) Până azi, numai d-l I. Bogdan a văzut, la Moscova, arhivele Chievului, în cari se cuprind, de sigur, multe și însemnate lucruri privitoare la noi.

(2) Și la 25 Maiu 7193 (doc. 89/LXXV) e pomenită Ucraina, dar numai în pecete.

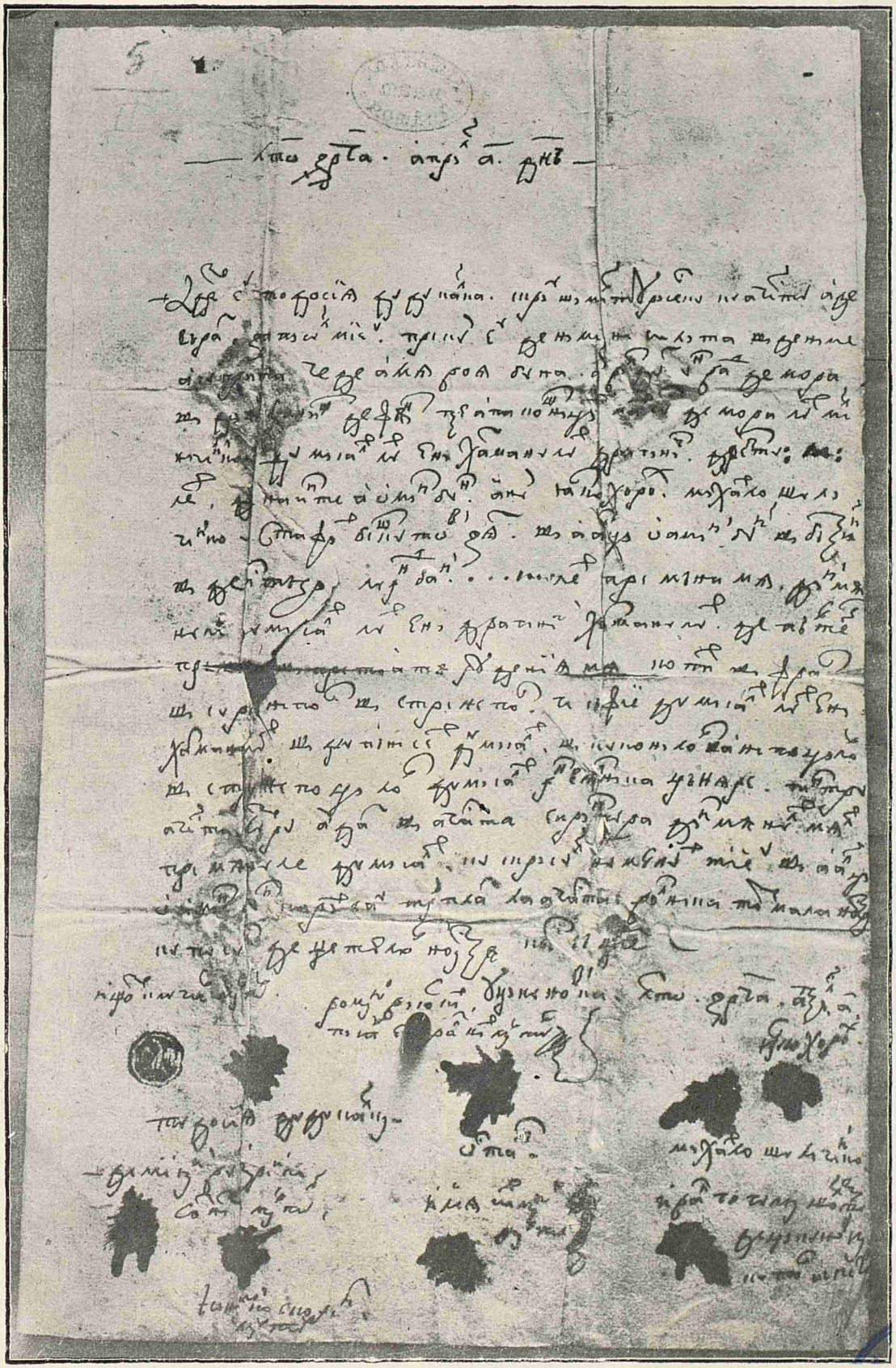

Analele Academiei Române. L. B.

Originile asiro-chaldeene ale greutăţilor romane, de *Mihail C. Suţu.* —,20
Arhiva senatorilor din Chişinău şi ocupaţiunea rusească dela 1806—1812. I. Cauzele războiului. Inceputul ocupaţiei, de *Radu Rosetti* . . . . . 2.—
Negru Vodă şi epoca lui, de *Dr. At. M. Marienescu* . . . . . —,50
Criminalitatea în România, după ultimele publicaţiuni statistice, de *I. Tanoviceanu.* . . . . . —,30
Arhiva senatorilor din Chişinău şi ocupaţia rusească dela 1806—1812. II. Negoţierile diplomatice şi operaţiunile militare dela 1807—1812. Amănunte relative la ambele ţeri, de *Radu Rosetti* 1,50
Unionişti şi separatişti, de *A. D. Xenopol* . . . . . —,50
Tom. XXXII. — Desbaterile Academiei în 1909—1910 . . . . . 5.—
» *XXXII.* — *Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 14.—
Ştiri despre veacul al XVIII-lea în ţerile noastre după corespondenţe diplomatice străine. I, 1700—1750, de *N. Iorga* . . . . . —,50
Arhiva senatorilor din Chişinău şi ocupaţia rusească dela 1806—1812. III. Amănunte asupra Moldovei dela 1808 la 1812, de *Radu Rosetti* 1,60
— IV. Amănunte asupra Ţerii-Româneşti dela 1808 la 1812, de *Radu Rosetti* . . . . . 2,—
Despre elementele cronologice în documentele româneşti, de *N. Docan.* . . . . . —,50
Partidele politice în Revoluţia din 1848 în Principatele Române, de *A. D. Xenopol* . . . . . —,60
Studii privitoare la numismatica Ţerii-Româneşti. I. Bibliografie şi documente, de *N. Docan* 1,20
Ştiri despre veacul al XVIII-lea în ţerile noastre după corespondenţe diplomatice străine. II, 1750—1812, de *N. Iorga* . . . . —,80
Conflictul dintre guvernul Moldovei şi mânăstirea Neamţului. I. Inainte de 1 Iunie 1858, de *Radu Rosetti.* 1,60
Marele spătar Ilie Ţifescu şi omorîrea lui Miron şi Velişco Costin, de *I. Tanoviceanu* . . . . . —,50
Luptele dela Ogretin şi Teişani din zilele de 13 şi 14 Septemvrie 1602 (7111), de *General P. V. Năsturel* . . . . . —,50
Conflictul dintre guvernul Moldovei şi mânăstirea Neamţului. II. După 1 Iunie 1859, de *Radu Rosetti* 1,50
Din amintirea unui boier Moldovean din jumătatea întâi a veacului XIX, Dimitrie Ghiţescu, 1814—1878, de *A. D. Xenopol* . . —,70
«Doamna lui Ieremia Vodă», de *N. Iorga* . . . . . 1.—
Sociologia şi socialismul, de *A. D. Xenopol* . . . . . —,20
Despre metoda în ştiinţe şi în istorie, de *A. D. Xenopol* . . . . —,20
Ţara Severinului sau Oltenia, de *Dr. At. M. Marienescu* . . . . . —,50
» *XXXIII.*—Desbaterile Academiei în 1910—1911 . . . . . 4.—
» *XXXIII.*—*Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 12.—
Francisc Rákóczy al II-lea, învietorul conştiinţei naţionale ungureşti şi Românii, de *N. Iorga* . . . . . —,40
Un călător italian în Turcia şi Moldova în timpul războiului cu Polonia, de *N. Iorga* . . . . . —,30
Două documente privitoare la Revolta boierilor din ţara Făgăraşului în favoarea lui Mihnea Vodă numit cel Rău, 1508—1510, de *Ioan Puşcariu* . . . . . —,20
Carol al XII-lea, Petru cel Mare şi ţerile noastre, de *N. Iorga* . 1.—
Câtevă note despre cronicele şi tradiţia noastră istorică, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Alte lămuriri despre veacul al XVIII-lea după izvoare apusene. Luarea Basarabiei şi Moruzeştii, de *N. Iorga* . . . . . —,40
Răscoala Seimenilor în potriva lui Mateiu Basarab, de *N. Iorga* . —,30
Cevă despre ocupaţiunea austriacă în anii 1789—1791, de *N. Iorga.* 1.—
Insemnătatea Divanurilor ad-hoc din Iaşi şi Bucureşti în istoria renaşterii României, de *D. A. Sturdza:*
—— —— I. Tratatul de Paris din 30 Martie 1856 . . . . . —,40
—— —— II. Anul 1856 1,20
—— —— III. Anul 1857 1,60
—— —— IV. Lucrările Divanurilor ad-hoc din Iaşi şi Bucureşti. 1,60
—— —— V. Anul 1858. Căimăcămia din Moldova a domnilor Ştefan Catargiu, Vasile Sturdza, Anastasie Panu . . . . . 1.—
Partea Românilor din Ardeal şi Ungaria în cultura românească (influenţe şi conflicte), de *N. Iorga* . . . . . —,20
Munţii Tămaş şi Tămăşel, de *Ioan Puşcariu* . . . . . —,20
Dinastia lui Radu Negru Vodă în Ungro-Vlahia (Valahia Mare) şi Dinastia Basarabilor în Oltenia (Valahia Mică) şi în Valahia Mare, de *Dr. Atanasiu M. Marienescu* . . . . . 1.—

Analele Academiei Române. L. B.

Tom. XXXIV.—Desbaterile Academiei în 1911—1912. . . . . 4.—
» *XXXIV.—Memoriile Secţiunii Istorice.* . . . . . 20.—
Breasla Blănarilor din Botoşani, Catastihul şi actele ei, de *N. Iorga.* —,50
Pagini din istoria culturală: I. Privilegiul din 1815 al Târgului-Frumos. — II. Din vieaţa moşnenilor vieri ai ţinutului Săcuienilor, de *N. Iorga* . . . . . 1.—
Insemnătatea Divanurilor ad-hoc din Iaşi şi Bucureşti în istoria renaşterii României, de *Dimitrie A. Sturdza:*
—— —— VI. Anul 1858. Adunarea electivă din Iaşi . . . . . 1.—
—— —— VII. Anul 1858 Căimăcămia din Valahia a domnilor Emanoil Băleanu, Ioan Manu şi Ioan A. Filipescu şi influenţa precumpănitoare a Adunării Elective din Iaşi asupra Adunării Elective din Bucureşti 1,60
Turburări revoluţionare în Ţara-Românească între anii 1840—1843, de *Ioan C. Filitti* . . . . . 1.—
Contribuţii la istoria bisericii noastre: I. Despre Mânăstirea Neamţului. — II. Bălineşti, de *N. Iorga* . . . . . —,40
O scrisoare din 1679 a Mitropolitului Dosofteiu, de *I. Bogdan.* . —,50
Cetatea Ulmetum. Descoperirile primei campanii de săpături din vara anului 1911, de *Vasile Pârvan* . . . . . 5.—
Insemnătatea europeană a realizării definitive a dorinţelor rostite de Divanurile ad-hoc în 7/19 şi 9/21 Octomvrie 1857, de *Dimitrie A. Sturdza,* I . . . . . —,40
—— —— II. . . . . —,80
—— —— III. . . . . —,70
Nicolae Kretzulescu, 1812—1900—1912, de *A. D. Xenopol.* . . . . —,20
Gheorghe Asachi ca tipograf şi editor — după Catalogul lui din 1847, — de *N. Iorga* . . . . . —,60
Politica Austriei faţă de Unire. — I. Inainte de Conferinţele din Paris, de *N. Iorga* . . . . . —,30
Un ofiţer român în oastea lui Carol al XII-lea. — Câteva note,— de *N. Iorga* . . . . . —,20
Autoritatea faptului îndeplinit executat în 1866 de cei îndreptăţiţi, de *D. A. Sturdza* . . . . . 2.—
Notă despre un studiu al d-lui Millet, de *I. Kalinderu* . . . . . —,20
Insemnătatea ţinuturilor de peste Prut pentru istoria Românilor şi pentru folclorul românesc, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Norma ponderală dela Perinthus, de *M. C. Sutzu* . . . . . —,20
Un manifest românesc tipărit cu litere latine al Impăratului Leopold I din anul 1701, de *I. Ursu* . . . . . —,30
Contribuţii privitoare la relaţiile Bisericii româneşti cu Rusia în veacul XVII, de *Dr. Silviu Dragomir* . . . . . 2.—
Memoriu despre documentele cartografice privitoare la răsboiul din 1787—1791, de *N. Docan.* 1,20
» *XXXV.*—Desbaterile Academiei în 1912—1913 . . . . . *(Sub presă).*
» *XXXV.—Memoriile Secţiunii Istorice.* . . . . . *(Sub presă).*
Plângerea lui Ioan Sandu Sturza Vodă împotriva sudiţilor străini în Moldova, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Din ţinuturile pierdute. Boieri şi răzeşi în Bucovina şi Basarabia în cele dintâi decenii după anexare, de *N. Iorga* . . . . 1.—
Câteva ştiri nouă privitoare la Istoria Românilor, de *N. Iorga.* —,30
Notele unui istoric cu privire la evenimentele din Balcani, de *N. Iorga* . . . . . —,50
Două plângeri ale episcopului de Râmnic Galaction, de *N. Iorga.* —,20
Versuri nouă ale lui Ienăchiţă Văcărescu, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Barbu Ştirbei ca educator, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Insemnătatea lucrărilor Comisiunei europeane dela gurile Dunărei, 1856 la 1912, de *Dimitrie A. Sturdza.* I, 1856 la 1866 . . . . . —,30
—— —— II. 1866—1905 . . . . . —,50
—— —— III. 1894—1912 . . . . . 1.—
Patrahirul lui Alexandru Cel Bun: cel dintâiu chip de Domn român, de *N. Iorga* . . . . . —,30

Inst. de Arte Grafice «CAROL GOBL» S-sor I. St. Rasidescu.